

INFORMATIE OVER HET TOEDIENEN VAN METHOTREXAAT INJECTIES THUIS:

Inleiding

Hierbij treft u uitgebreide informatie aan over hoe u injecties met Methotrexaat (MTX) thuis kunt toedienen. De informatie hebben wij voor u samengesteld, zodat u dit in uw eigen tempo kunt nalezen. De verpleegkundige van het specialistenteam thuiszorg zal alles met u doornemen, zodat u op een verantwoorde wijze thuis uw injecties kunt toedienen of dat dit door een ander gedaan wordt.

In dit hoofdstuk komt aan bod:

Algemene informatie over MTX

Handleiding over hoe de injecties moeten worden toegediend

Handleiding over hoe gehandeld moet worden als u bijvoorbeeld per ongeluk met de MTX morst.

Als alle punten doorgenomen zijn en de verpleegkundige u, of anderen in staat acht zelfstandig de handeling uit te voeren, zal de zorg worden afgesloten.

Algemene informatie over methotrexaat

Waarom methotrexaat?

Met u is afgesproken dat u voor uw reumatoïde artritis behandeld wordt met methotrexaat-injecties (MTX). Het doel van de behandeling is de ontstekingsverschijnselen zoals pijn, stijfheid en zwelling van de gewrichten te verminderen. De werking van MTX begint u pas te merken nadat u het medicijn 6 tot 8 weken heeft gebruikt.

Hoe wordt het toegediend?

MTX wordt toegediend door een injectie in het bovenbeen, in de buikhuid of in de bovenarm op één vaste dag in de week.

Hoe lang moet ik doorgaan?

Indien de behandeling voor u geschikt blijkt, kunt u vele jaren doorgaan. Hoe de behandeling precies gaat verlopen verschilt per patiënt. Met andere woorden; de hoeveelheden en de tijdsduur zijn individueel bepaald en worden door uw reumatoloog met u besproken.

MTX en andere geneesmiddelen

Enkele geneesmiddelen (onder andere bepaalde antibiotica: co-trimoxazol, trimethoprim, probenicid, allopurinol) kunnen in het algemeen beter niet tegelijk met MTX worden gebruikt.

MTX in combinatie met ontstekingsremmers die bij reumatoïde artritis gebruikelijk zijn, levert zelden problemen op.

De huisarts wordt door uw reumatoloog op de hoogte gehouden van uw behandeling. Toch is het van belang dat u uw behandelend arts en uw huisarts op de hoogte blijft houden van de geneesmiddelen die u gebruikt. Zij weten immers niet steeds van elkaar welke medicijnen u voorgeschreven worden.

Mogelijke bijwerkingen

MTX is een middel dat de celdeling in het lichaam remt. Dit kan gevolgen hebben voor bepaalde organen in het lichaam. Mogelijke bijwerkingen zijn: misselijkheid, braken, diarree, leverontsteking, koorts, ontsteking van het mondslijmvlies, huidafwijkingen, koude rillingen, kortademigheid en hoesten. De laatstgenoemde bijwerkingen treden zelden op. Indien u één van deze bijwerkingen opmerkt, of er zijn lichamelijke veranderingen, neem dan contact op met uw reumatoloog of de huisarts. **Neem bij aanhoudende koorts of koude rillingen altijd contact op met uw reumatoloog!** MTX kan soms bloedafwijkingen veroorzaken. Daarom wordt uw bloed tijdens de behandeling regelmatig gecontroleerd via de reumatoloog in het ziekenhuis. Het doel hiervan is om onder andere rode- en witte bloedlichaampjes, bloedplaatjes, leverfuncties en nierfuncties te controleren. Zonodig zal de dosis MTX aangepast worden

MTX en zwangerschap

MTX is schadelijk voor het ongeboren kind. Indien u een zwangerschap overweegt, overleg dan met uw arts. Vrouwen met een kinderwens moeten minimaal 3 maanden voor ze zwanger willen worden, stoppen met MTX. Tijdens de zwangerschap en het geven van borstvoeding mag het middel niet gebruikt worden. Mannen met een kinderwens moeten eveneens drie maanden voor de beoogde zwangerschap van hun partner stoppen met MTX.

MTX en alcohol

Het overmatig gebruik van alcohol in combinatie met MTX wordt ontraden vanwege het risico op leverfunctiestoornissen.

MTX en voorzorgsmaatregelen

MTX is een medicijn wat behoort tot de celdelingremmende middelen. Hoewel het bij reumapatiënten in de lage dosering wordt gegeven, is het noodzakelijk uit voorzorg voor de omgeving (partner, kinderen of hulpverleners) beschermende maatregelen nemen. In het protocol staat omschreven hoe het medicijn veilig kan worden toegediend en hoe gehandeld dient te worden als er per ongeluk toch met de vloeistof gemorst wordt (een zogenaamde calamiteit).

MTX en het omgaan met uitscheidingsproducten, zoals urine.

MTX wordt door het lichaam via urine uitgescheiden. Om de omgeving hieraan niet bloot te stellen, worden bij patiënten die een zeer hoge dosering MTX krijgen de volgende maatregelen geadviseerd. Voor alle duidelijkheid is het nooit aangetoond dat de onderstaande maatregelen genomen moeten worden bij doseringen die door patiënten met reumatoïde artritis worden gebruikt:

Mannen dienen zittend te plassen om het opspatten van de urine te voorkomen

Het toilet dient met de deksel erop te worden door getrokken

De toiletbril dient met nitriel handschoenen aan te worden schoongemaakt.

Handleiding toediening mtx-injecties subcutaan

MTX-injectie

In deze handleiding wordt beschreven hoe u de injectie met methotrexaat (MTX) moet toedienen. Wij hebben hierin geprobeerd een zo duidelijk mogelijke beschrijving van de handelingen te geven. Bij het aanleren zullen de verpleegkundigen van de thuiszorg u hierin begeleiden. Op het rapportageformulier specialistenteam thuiszorg wordt door de verpleegkundige bijgehouden welke informatie en handelingen u al beheerst.

Benodigdheden: deze staan op het recept en zijn door uw apotheek geleverd

- Klaargemaakte spuit met MTX met luer-lock aansluiting, voorzien van afsluitdopje.
- 1 paar nitril onderzoekhandschoenen, niet-steriel
- alcohol 70% v/v geketoneerd
- 3 gaasjes 5x5 cm niet-steriel
- 1 subcutane naald steriel
- 1 rol Leukosilk
- naaldencontainer
- 1 dienblad (of ander goed te reinigen ondergrond) om de benodigdheden op te kunnen leggen; hierop een schone, gestreken theedoek leggen.
- Calamiteitenpakket
- Aanleerpakket
- 3 steriele spuiten luer-lock 3 ml
- 3 roze naalden
- 3 miniplasco's NaCl 0,9%
- 3 afsluitdopjes

Werkwijze

1. Was de handen zorgvuldig met zeep en droog ze na daarna met een schone handdoek.
2. Verzamel alle materialen.
3. Controleer of de juiste hoeveelheid MTX in de spuit is geleverd.
4. Maak een goed afneembaar werkveld ter grootte van een dienblad schoon met een gaasje overgoten met alcohol.
5. Leg hierop de schone gestreken theedoek.
6. Leg vervolgens op het werkveld:
7. handschoenen
8. 2 gaasjes
9. alcohol 70% v/v geketoneerd
10. steriel MTX-spuitje
11. steriele subcutane naald
12. pleister (Leukosilk)
13. naaldencontainer
14. laat materiaal in open verpakking liggen
15. Trek de handschoenen aan.
16. Verwijder het dopje van de MTX-spuit, zet de subcutane naald op de spuit, **niet ontlichten** en leg hem terug op het werkveld. **Raak daarbij niet de naald, de roze conus of de luer-lockaansluiting aan i.v.m. de steriliteit.**
17. Overgiet een gaasje met alcohol 70% v/v geketoneerd.
18. De MTX mag in de buik, benen, of bovenarmen toegediend worden. Kies een geschikte plek uit waar u goed bij kan en waar geen moedervlekken of oppervlakkige adertjes zitten.
19. Desinfecteer de huid met het alcoholgaasje en wacht tot de huid is opgedroogd.
20. Verwijder de naaldhuls van de subcutane naald.
21. De spuit kan loodrecht in de huid geplaatst worden. Indien u erg mager bent, kan dit ook door eerst een huidplooi tussen uw vingers te nemen en daarna de naald loodrecht in de huid te plaatsen.
22. Spuit de MTX langzaam in.
23. Dek de insteekopening af met een gaasje en verwijder de naald.
24. Steek de naald loodrecht in de naaldencontainer en laat de spuit met naald in zijn geheel in de naaldencontainer vallen.
25. Plak een schoon gaasje op de huid vast met een stukje leukosilk.
26. Ruim het overige afval op: hierbij gebruikt u de nitriële handschoenen als verpakkingsmateriaal door deze omgekeerd uit te trekken.
27. Controleer de voorraad; zonodig om een herhaalrecept vragen.

Enkele opmerkingen

Bij besmetting van huid en/of ogen met MTX is het belangrijk te spoelen met veel water.

Opruimen van gemorste stoffen: handel volgens protocol (calamiteitenpakket) en maak gebruik van hulpmiddelen uit het calamiteitenpakket.

De apotheek zal de MTX-spuitjes voor beperkte periode afleveren. De klaargemaakte spuitjes moeten in de koelkast worden bewaard.

Afvalverwerking:

Besmette spuit met naald in zijn geheel in naaldencontainer deponeren.

Bij een nieuwe levering van de MTX-spuitjes door uw eigen apotheek, levert u zowel de gebruikte naaldencontainer als de lege doosjes weer in. Uw apotheek overhandigt u dan weer een lege naaldencontainer .

Handleiding bij het optreden van calamiteiten met MTX

In deze handleiding wordt u verteld hoe u moet handelen als u met de methotrexaat -vloeistof (MTX) morst. Dit is vooral ook van belang als **niet u**, maar een hulpverlener of uw partner of iemand anders de injectie toedient.

In dit protocol worden benodigdheden voor en werkwijze beschreven wanneer zich een calamiteit voor doet. De inhoud van dit protocol is afgestemd op degenen die de MTX-injecties toedienen.

Degenen die de handelingen uitvoeren dienen te beschikken over de benodigde kennis en inzicht in de gezondheidsrisico's van het werken met methotrexaat.

Mogelijke calamiteiten

- prikongeluk
- morsen
- besmetting van huid en/of ogen

Benodigdheden

Calamiteitenpakket

In de thuisituatie dienen de volgende hulpmiddelen aanwezig te zijn:

- 2 paar nitril handschoenen
- 1 disposable cytostaticaschort met lange mouwen
- 3 absorberende compressen
- 2 celstof matjes 60x90 cm
- 2 gele c hemo-afvalzakken met sluiting
- 4 disposable opneem-doeken
- 1 disposable pincet
- 1 gebruikersinstructie

Prikongeluk(dit geldt alleen voor degene die u prikt)

Tijdens het toedienen en het opruimen van MTX kan de hulpverlener of mantelzorger (2) zich verwonden aan de naald die besmet is met methotrexaat. Men moet dan als volgt handelen:

- Trek de handschoenen uit,
- laat de wond bloeden door er op te drukken om eventueel aanwezige MTX te verwijderen
- spoel de wond met lauw water
- Voor professionals: volg de voorschriften uit het prikprotocol van uw organisatie.

Morsen

Na morsen dient de MTX onmiddellijk te worden opgeruimd met in achtneming van de noodzakelijke persoonlijke beschermingsmiddelen.

- Bij het opruimen moet van de minst besmette plek naar de meest besmette plek worden gewerkt.
- Trek een paar extra nitril handschoenen aan, en een overschort.
- Zorg voor water en een reinigingsmiddel in de buurt.
- Neem de vloeistof op met absorberend materiaal.
- Reinig de plaats waar de MTX is gevallen en een royale ruimte er omheen driemaal achtereen. Gebruik daarvoor telkens een schone, met een reinigingsmiddel bevochtigde disposable doek.
- Verzamel de gebruikte materialen op de celstofmatjes.
- Reinig daarna de plaats en de ruimte er omheen met een schone met schoon water bevochtigde disposable doek.
- Werp de gebruikte materialen, de celstofmatjes en de persoonlijke beschermingsmiddelen in de dubbele plastic-afvalzakken.
- De afvalzakken kunnen met het huisvuil mee opgehaald worden; liefst zo kort mogelijk van te voren buiten zetten.
- Vul standaardrecept in voor nieuw calamiteitenpakket of vraag dit aan.

Besmetting van huid en/of ogen

Maatregelen die bij besmetting moeten worden genomen zijn:

- Spoel de huid (gedurende 15 minuten) en/of de ogen (zo lang mogelijk) met veel kraanwater.
- Indien het de ogen betreft: houd het oog tijdens het spoelen goed open.
- Raadpleeg een arts.

Bijlage 1 Thuiszorg regio woonplaatsen/postcodes

Begeleiding door de thuiszorg is afhankelijk van de plaats waar u woont.
Staat uw postcode hier niet bij kunt u informatie opvragen bij de Stichting Apotheek der Haarlemse Ziekenhuizen 023 5481310.

Begeleiding door Thuiszorg Zuid Kennemerland; telefoon: 023-8918918	
woonplaats	postcodes
Aerdenhout	2111
Bennebroek	2121
Bentveld	2116
Bloemendaal	2061
Driehuis	1985
Haarlem	2011, 2012, 2013, 2014, 2015 2019, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037
Haarlemmerliede	2065
Heemstede	2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106
Overveen	2051
Santpoort Noord	2071
Santpoort Zuid	2082
Spaarndam & Spaarnwoude	2063, 2064
Vogelenzang	2114
Velsen Zuid	1981
Velserbroek	1991, 1992
IJmuiden	1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976
Zandvoort	2041, 2042